

T.C.
TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU
1.DAİRE KARARI

Başvuru Numarası : 2023/52
Toplantı Tarihi/Sayısı : 6.12.2023/35
Karar Numarası : 2023/1034
Başvuran : S. T.
Başvuran Vekili : -
Adres : -
Muhatap Kurum/Kişi : Eskişehir L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü
Muhatap Adres : -

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, başvuranın kötü muameleye maruz kaldığı iddiasına ilişkindir.

II.İNCELEME SÜRECİ

2. Başvuran özetle;

a. 25/11/2022 tarihinde yıkanmak amacıyla banyoya girdiğini, banyo, tuvalet ve lavabonun aynı alanda bulunduğunu, kıyafetlerini çıkarıp tuvalet ihtiyacını giderdiği esnada koğuştan yüksek sesler duymaya başladığını,

b. Bir görevli tarafından banyonun kapısının vurulmaya başlandığını, tuvalette olduğunu ve çıkacağını söylediğini buna rağmen görevli tarafından kapıya vurulmaya devam edildiğini, üzerinde kıyafetleri bulunmadığı için panikleyip telaşlandığını ve sağlık problemleri sebebi ile sürenin uzadığını, görevlinin beklemeden kapıya tekrar vurduğunu ve çıkması gerektiğini söylediğini, kendisi çıplak vaziyetteyken kapının açıldığını ve bu halinin görüldüğünü,

c. Kapıya uzanıp kapıyı kapattığını uygunsuz vaziyette bulunması sebebi ile görevli tarafından kapının tekrar açılmadığını, havlu ile dışarı çıktığını, görevli memurlar tarafından kıyafetlerini giyip bahçeye çıkması gerektiğinin söylendiğini,

ç. 68 aydır ceza infaz kurumunda tutulduğunu birçok kez arama yapıldığını fakat böyle bir durumla karşılaşmadığını yaşanan olaya ilişkin tutanak tutulmasını istediğini fakat kimsenin yardımcı olmadığını, bu aramada askerlerin de bulunduğunu komutana da durumu ilettiğini ve yardımcı olmadıklarını, yaşananların hak ihlaline sebep olduğunu,

iddia etmektedir.

3. Muhatap Eskişehir L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü, 10/2/2023 tarihli ve ... sayılı görüşte özetle;

a. Başvuranın iddialarının asılsız olduğunu, arama için görevli personelin başvurana kıyafetlerini giyip çıkması için 9 dakika 38 saniye zaman tanıdığını, kendine zarar verme ya da bulundurulması yasaklı olan bir eşyayı imha etme ihtimalleri göz önünde bulundurularak kapının makul bir sürede açıldığını,

b. Kurum tarafından yapılan işlemlerin ilgili mevzuata uygun yapıldığını söz konusu iddiaların görevli personeli zan altında bıraktığını, iddialara ilişkin görevli personelin herhangi bir kusur veya ihmalinin

bulunmadığını,

belirtmiştir.

4. Muhatap Kurumun yazılı görüşüne karşı başvuranın görüşünü almak üzere Kurumumuz tarafından 15/2/2023 tarihli ve ... sayılı yazı başvurana gönderilmiş fakat başvuran tarafından Kurumumuza herhangi bir yazılı görüş sunulmamıştır.

III. İLGİLİ MEVZUAT

5. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 17'nci maddesi şöyledir: *“Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbî zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbî deneylere tâbi tutulamaz. Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz.”*

6. 20/4/2016 tarihli ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 9'uncu maddesinin birinci fıkrasının (i) bendinde; *“Özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvurularını incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek”* Kurumun görev alanları arasında düzenlenmiştir.

7. Mezkûr Kanun'un 17'nci maddesinin birinci ve sekizinci fıkralarında; özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin Kuruma bizzat başvuru yapabileceği hükme bağlanmıştır.

8. 24/11/2017 tarihli ve 30250 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in *“Karar türleri”* başlıklı 65'inci maddesine göre: *“(1) Kurum, yapılan başvuru veya resen inceleme kapsamında yaptığı inceleme ve araştırma sonucunda incelenemezlik kararı, gerekçeli kabul edilmezlik kararı, gönderme kararı, ihlal kararı, idari yaptırım kararı, uzlaşma kararı, ret kararı ve karar verilmesine yer olmadığına dair karar verir.”*

IV. DEĞERLENDİRME VE GEREKÇE

9. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun amacı; insan onurunu temel alarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi ile bu ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmektir.

10. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK), İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol (OPCAT) uyarınca ulusal önleme mekanizması görevini üstlenmiştir. 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 9'uncu maddesiyle; Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumuna İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol hükümleri çerçevesinde ulusal önleme mekanizması görevini yapmak, özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvurularını incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek görevleri verilmiştir. Bu çerçevede OPCAT'in getirdiği yükümlülük gereği ulusal önleme mekanizması görevini üstlenen TİHEK işkence ve kötü muamele yasağının ihlali iddiası içeren başvuruları inceleyebilmektedir.

11. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 2'nci maddesinin ikinci fıkrasına göre: *“Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazında zalimane, insanlık dışı,*

aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz.”. Aynı Kanun’un 6’ncı maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde “Hürriyeti bağlayıcı cezanın zorunlu kıldığı hürriyetten yoksunluk, insan onuruna saygının korunmasını sağlayan maddî ve manevî koşullar altında çektirilir.” hükmü yer almaktadır.

12. 5275 sayılı Kanun’un 36’ncı maddesine göre: “*Kurumlarda, odalar ve eklentilerinde, hükümlülerin üst ve eşyasında habersiz olarak her zaman arama yapılabilir. Her ay bir kez mutlaka arama yapılır.”*

13. Anayasa Mahkemesi’ne (AYM) göre ceza infaz kurumunda bulunma insanın beden ve ruh sağlığından feragat edilmesini gerektirmez. Diğer bireyler gibi mahpuslar da beden ve ruh sağlıklarını koruma haklarına sahiptir. Ceza infaz kurumlarının güvenliğini ve disiplinini sağlayacak tedbirlerin alınması konusunda geniş takdir yetkileri bulunsun da alınacak tedbirler tutuklu ve hükümlülerin tutulma hâlinin gerektirdiğinin ötesinde manevi üzüntüye düşmelerine veya sağlıksız koşullarda bir yaşam sürmelerine yol açmamalıdır (AYM, *Abdulkadir Durmuş*, B. No: 2018/35662, 3/11/2022, para. 49).

14. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), bir kötü muamelenin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 3’üncü maddesi kapsamında değerlendirilebilmesi için belli bir şiddet seviyesine ulaşması gerektiğini; bu asgari seviyenin göreceli olduğunu; vakadaki muamelenin niteliği ve bağlamı, icrasının şekli ve yöntemi, süresi, fiziksel ve ruhsal etkileri ve bazı durumlarda mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi koşullara bağlı olduğunu ifade etmiştir (AİHM, *Bouyid v. Belçika*, B. No: 23380/09, 28/9/2015, para. 86).

15. AİHS’in 3’üncü maddesi, terörle mücadele ve organize suç gibi en zor durumlarda dahi, ilgili şahsın tutumunu dikkate almaksızın, işkence ve insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya cezayı kesin suretle yasaklamaktadır. Kötü muamelenin 3’üncü madde kapsamında işkence olarak değerlendirilebilmesi için asgari şiddet düzeyine ulaşması gerekmektedir. Bu asgari düzey, özü itibarıyla göreceli olup, olayın tüm koşullarının değerlendirilmesiyle, yani muamelenin uygulandığı süre, fiziksel ve ruhsal etkileri gibi etkenlere bağlı olarak belirlenir.

16. Kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakıldığı yerlerde kötü muamele olarak kabul edilebilecek hususların farklı şekillerde tezahür etmesi mümkündür. Bunlar ceza infaz kurumu idaresi ve görevlilerinin kasıtlı davranışlarından kaynaklanabileceği gibi yönetsel hatalar veya yetersiz kaynaklar sebebiyle de ortaya çıkabilir. Bu nedenle mahpuslar için bir ceza infaz kurumundaki yaşam tüm yönleriyle değerlendirilmelidir. Ceza infaz kurumlarındaki yaşam, mahpuslara sunulan aktivitelerin genişliğinden mahpuslar ve ceza infaz görevlileri arasındaki ilişkilerin genel durumuna kadar geniş bir alanda değerlendirilmelidir (AYM, *Turan Günana*, B. Numarası: 2013/3550, 19/11/2014, para. 37). Ayrıca ceza infaz kurumlarında tutulma koşullarının bir bütün olarak gözetilmesi (AYM, *Turan Günana*, B. Numarası: 2013/3550, 19/11/2014, para. 38) ve asgari eşğin alıkonulmanın doğal sonucu olan elem seviyesinin üzerinde aşılıp aşılmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir (AYM, *Raşit Konya*, B. No: 2017/26780, 28/6/2018, para.50).

17. Bu bağlamda bir muamelenin Anayasa’nın 17’nci maddesinin üçüncü fıkrasının kapsamına girebilmesi için asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olmasının gerektiğini ifade etmek gerekir. Her olayda asgari eşğin aşılıp aşılmadığı somut olayın özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda muamelenin süresi, fiziksel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi faktörler önem taşımaktadır.

18. Somut olayda başvuran tuvalet ihtiyacını giderdiği esnada görevli memurun kapıyı açmasının ve çıplak vaziyette olmasının hak ihlaline sebebiyet verdiğini iddia etmektedir. Muhatap Kurum arama esnasında başvurana 9 dakika 38 saniye zaman tanıdığını ve kendine zarar verme ya da bulundurulması yasaklı olan bir eşyayı imha etme ihtimalleri göz önünde bulundurularak kapının makul bir sürede açıldığını belirtmiştir. Başvuru dosyasının ekinde yer alan arama esnasında tutulan kamera görüntülerinin çözümleme tutanağı incelendiğinde görüntü kaydının ilk saniyelerinde jandarma personeli eşliğinde başvuranın tutulduğu koğuşa arama yapılması

amacıyla girildiği, 00.01 ile 09.37 saniye arasında görevli memurların başvuranın bulunduğu kabine girmedikleri ve arama yapmak üzere kabin önünde bekledikleri sadece koğuşun ortak alanlarında arama yapıldığı, 09.38 saniyesinde başvuranın kabinde çıktığı ve görevli memurların başvuranın çıkmasını bekledikleri, başvuranın avluya çıkmasından sonra kabinde arama yapıldığı görülmüştür. Ayrıca başvuru dosyasında olaya ilişkin alınan ifade tutanağında görevli memur, arama yapıldığı esnada tuvalette bir kişinin olduğunu fark ettiklerini, çıkması için uyardıklarını, ortak alanda arama bitmesine ve uyarılmasına rağmen başvuranın çıkmadığını, 10 dakika beklediklerini, çıkmaması sebebi ile kendisine zarar verme ihtimalini düşünerek baş memur talimatı ile kapıyı açtıklarını belirtmiştir.

19. Dosyaya sunulan belgelerde, görevli personelden alınan ifadenin yer aldığı ifade tutanağının yanı sıra olaya ilişkin muhatap Kurum tarafından araştırma raporu hazırlandığı da görülmüştür. Söz konusu araştırma raporunda; başvuranın iddialarının incelendiği söz konusu olaya ilişkin değerlendirme yapıldığı, başvuranın çıkması için birçok kez uyarılması ve 9 dakika 38 saniye zaman tanınması ve kendine zarar vermesi veya bulundurulması yasaklı olan eşyayı imha etme ihtimali sebebi ile kapının açıldığı göz önünde bulundurularak görevli personelin kusurunun ve ihmalinin olmadığı değerlendirilmiştir.

20. Tüm bu açıklamalarla birlikte somut olay gerçekleştiği koşullarla birlikte değerlendirildiğinde; arama esnasında başvuranın çıkmasının beklendiği, çıkması için uyarı yapıldığı, 9 dakika 38 saniye sonra kapının açıldığı, başvuranın da dilekçesinde belirttiği üzere kapı açıldıktan sonra başvuranın uygunsuz vaziyetinin görüldüğü ve kendisinin kapıyı kapatmasından sonra görevli personel tarafından kapının tekrar açılmadığı ve kıyafetlerini giyip çıkmasının beklendiği göz önünde bulundurulduğunda, başvuranın beklenmesi ve çıkmaması üzerine kendine zarar vermesi veya bulundurulması yasaklı olan eşyayı imha etme ihtimalinin gözetildiği gerekçesi ile kapının açılmasının makul ve orantılı olduğu değerlendirilerek söz konusu muamelenin kötü muamele yasağının asgari seviyesini aşacak düzeyde olmadığı kanaatine varılmıştır.

21. Sonuç olarak; yukarıda açıklanan nedenlerle başvurudaki iddia kapsamında hak ihlaline varan bir uygulama bulunmadığı, bu çerçevede kötü muamele yasağının “ihlal edilmediği” değerlendirilmiştir.

V. KARAR

A. Başvuruda KÖTÜ MUAMELE YASAĞININ İHLAL EDİLMEĞİNE,

B. Kararın taraflara tebliğine ve KAMUOYUNA DUYURULMASINA,

C. Karara karşı tebliğ tarihinden itibaren 60 gün içerisinde Ankara İdare Mahkemesine başvurulabileceğine,

06/12/2023 tarihinde, OY BİRLİĞİYLE, karar verildi.

e-imzalıdır

Av. Aışan TİRYAKİ
Daire Başkanı

e-imzalıdır

Dilek ERTÜRK
Üye

e-imzalıdır

İsmail AYZ
Üye

e-imzalıdır

Mehmet Emin GENÇ
Üye

e-imzalıdır

Av. Zennure BER
Üye